

EKSOGAMI MESELESİ ETRAFINDA UMUMİ SOSYOLOJİK NETİCELER

Prof. Dr. Z. F. Fındıkoğlu

- I. — Giriş.
- II. — Nazariyelere geriden bir bakış.
- III. — Türk folklorına başvurma.
- IV. — Schmidt — Koppers Nazariyesi ve hâdiseler.
- V. — Hâdisenin hukuktaki aksileri.
- VI. — Netice.

— I —

Hareket Noktası Olan Hâdiseler

Tatbiki Hukuk sosyolojisinin bir sosyal hâdiseyi nasıl tetkik etmesi ve derinleştirmesi lâzım geldiğini muayyen bir nümune üzerinde belirtmek maksadiyle neşrettiğimiz araştırmalara artık son veriyoruz¹. Anlaşılacağı veçhile eksogami mes'elesi ile alâkalı hâdiseleri bir zincir halinde tasavvur, bizi şu iki vak'a karşısında bulunduruyor : (A) işaretli ilk halka, iptidaî cemiyetteki herhangi bir eksogami kaidesine tecavüzün doğurduğu korkunç linç cezası olsun² ve (Z) işaretli son halkasına gerek bizim bu sahifelerde evvelce tesbit ettiğimiz, gerek kıymetli genç hukukçularımızdan Halid Kemal'in not ettiği vak'alara³ ilâve olmak üzere aşağıda zikredeceğimiz tipik hâdiseler teşkil eylesin :

Birinci vak'a :

İstanbul'da Tophane'de sandalacı Tahsin, öz kızları 16 ve 10 yaşlarındaki Fatma ile Elmas'a tecavüz etmek suçu ile muhakeme edilmiş ve İstanbul Ağır Ceza Mahkemesince sekiz sene ağır hapse mahkûm olmuştur. (Cumhuriyet 7-5-944)

1) Bk.: Fındıkoğlu Z. Fahri : Eksogami Nazariyeleri, Huk. Fak. Mec. 1947, C. XIII, Sah. 684; Keza : C. XIII, Sah. 1082.

2) Bk.: G. Frazer : La tâche de Psyché, 1914.

3) Bk.: Halit Kemal : Yakın akrabalar arasında cinsel münasebet cezalandırılması, risale, 1948.

İkinci vak'a :

Küçükpazar'da Abdullah, 15 ve 16 yaşlarında iki kızına birden tasallut etmesi ve onları kendisine metres yapmakla kalmayıp başkalarına da peşkeş çekmesi şeklinde olan bu vak'a adliyeye aksetmişti. Bu cani ruhlu baba ile kızlarını yanlarında alıkoyarak maddî menfaat temin eden Halide ve Ahmet adlarında bir karı koca ve Zeki isiminde bir genç sanık olarak Birinci Ağır Ceza Mahkemesine verilmişlerdir. Duruşma dün sona ermiş ve ırz düşmanı baba 10 yıl, 10 ay müddetle ağır hapis hükmü giymiştir.

Kızları yanlarında alıkoyarak suçundan Halide ile kocası Ahmet, sekizer ay Zeki de üç ay hapse mahkûm edilmiştir. (Vakit gazetesi : 12/12/1946).

Üçüncü vak'a :

Çanakkale'de Ömer, 22 yaşındaki öz kızına tecavüz etmiş, damadı tarafından suç üstü yakalanmıştır. İddiaya göre ahlâksız baba ile kızı uzun zamandanberi bu vaziyeti devam ettirmekte imişler. Üç aydanberi devam eden muhakemeleri neticesinde suçu sabit görülen Ömer Can, üç sene iki ay hapse mahkûm olmuştur. (Cumhuriyet Gazetesi: 1/12/947)

Dördüncü vak'a :

Konya'da Cihanbey'li Halil kızı Güllü'ye tecavüz etmiş, bu tecavüzünü itiyat şekline sokmuştur. Oğlu Veli, «Kötü kız yaşamalı» düşüncesiyle bir gün kız kardeşini bir kuyuya atmış, savcılık işe el koymuştur. (Son Saat : 8/9/947)

Beşinci vak'a :

Orhaneli'nde sekiz evlât sahibi Ali, özkızı Dudu'ya tecavüz etmekte, Dudu'yu ormanda otlayan hayvanlara baktırmak bahanesiyle dağa götürmekte ve orada da hayvanca hareketlerine devam eylemektedir. Bir müddet sonra hamile kalan kız, kendisini seven Hüseyin'e yaklaşıyor. Delikanlı bunu kızın sevgisine hamletmekle beraber günden güne Dudu'nun büyüyen karnı için de azap çekmekte ve bir dedikodudan korkmaktadır. Nihayet dedikodu ortaya çıkınca baba kızı yine köyden dışarı çıkmaya davet ederek alıp götürmüştür. Burada kızına son bir defa daha tecavüz ettikten sonra talih-siz kızın başını gövdesinden ayırmıştır. Orhaneli savcısı vak'a mahalline gittiği zaman Dudu'yu kanlar içinde ve sırt üstü yerde bulmuştur. Yapılan tıbbî muayenede canavar babanın ölümünden az evvel son hareketini isbat eden emareler bulunmuştur. Ali Ardıç teslim olmuştur. (Son Saat : 25/10/948).

Altıncı vak'a :

Zonguldak'da Çam köyünde Kâzım kızı Hâkpâke tecavüz ettiği için üç sene ağır hapse mahkûm olmuştur. (Tasvir : 26/10/1948).

Yedinci vak'a :

Aydın'da Ali, üvey kızı Hafıza'ya tecavüz etmiş, üç sene ağır hapsine hükmolunmuştur (Akşam : 31/8/1948).

Sekizinci vak'a :

Beyşehir'de Hayreddin, özkardeşi Zeyneb'e tecavüz etmiştir. Vak'anın köy ihtiyar heyetine ve Jandarmaya aksetmesi neticesinde yapılan resmî soruşturmada da Zeyneb ve Hayreddin suçlarını saklamamışlar ve bu iğrenç fiili rızalarıyla yaptıklarını ikrar etmişlerdir. Hâdise Beyşehir'de nefretle karşılanmıştır (Tasvir : 20/8/1948).

Dokuzuncu vak'a :

İzmir'de Esrefpaşa'da Kadri'nin kızları, savcılığa müracaat ederek babalarının kendi öz annesi Fatma'nın namusuna, ağzını tıkamak ve göğsüne bıçak dayamak suretile, zorla tecavüz ettiğini ihbar etmişlerdir. Öz kızkardeşlerinin de namusuna tasallut etmek istemişse de muvaffak olamamıştır. Savcılık tahkikata başlamıştır. (Cumhuriyet : 30/3/949).

— II —

Nazariyelere Geriden Bir Bakış

Bu iki hal, yani bir taraftan iptidai cemiyetlerde bu günkü mânada anlaşılmayan akrabalığa dayanan eksogami, gerek toprağa yerleşmeden sonra kıymet kazanan kandaşlığın bugün anladığımız mânada meydan verdiği eksogami, nazariyelerini anlattığımız meselenin iki ucunu pek iyi gösteriyor. Her iki hal aralarındaki mahiyet ayrılığına rağmen, aynı mânayı taşımaktadır. İptidainin klândaşı ile olan cinsî münasebetten duyduğu istikrahı, karşılaştığı içtimaî reaksiyonu ve hukukî müeyyideyi tahlil eden tasvirler ile, medeniyetimizin yakın akraba arasındaki evlenme veya evlenme dışı cinsî hayat etrafındaki telâkkileri içtimaî realiteyi anlatmak isteyenler için aynıdır. Mesele bu devamlılığın izahındadır. Güçlük, bugünün ferdî olan hislerini, ferdin vicdanında beliren reaksiyonları, iptidai cemiyetin daha ziyade maşeri olan itiyatlarıyla barıştırmakta, sonra bu itiyatların teşekkülünü çözmektedir. Ekzogami her iki

şekilde de teoloji taraftarının düşündüğü şekilde mukaddes kitapların emri olmadığına göre, nasıl teşekkül etmiştir? Alman idealizminin düşündüğü gibi insanlık çevresini arttırmak ve yabancılarla birleşmek için bir vesile midir? İngiliz ampirizmini sosyolojiye tatbik eden etnograf- ların düşündüğü şekilde kız kaçırma, yağma, kız öldürme... vak'alarının ekzogamik itiyada münkalib olmasından mıdır? Vestermark'ın psikolo- jik tahlillerinde bir hakikat hissesi var mıdır? Belki Frazer'in «şuur» a, «icâre» ye, «karar» a hisse ayıran izahında vak'anın anahtarı bulunuyor? Bütün bunlar doğru değil de, Durkheim'in kadındaki uzvî tezahür dola- yısı ile ileri sürdüğü batıl itikat mı eksogami'ye meydan vermiyor?

Bu muhtelif nazariyelerin her hangi birini inkisarı surette kabul ve teşmil etmek ilmi bakımdan ihtiyatsızlık olacaktır. Hele mesele, maziyi, dünü değil de bugünü, bugünkü medeni ferdin anaya, babaya, kardeşe ve yakın, muhterem tanıdığı akrabaya karşı duyduğu ince, cinsî iştihadan uzak duygu olunca, ihtiyatlı olmak lüzumu daha çok belirir. İçtimai hayat zincirinin bütün halkalarını birbirine bağlamak bizi «Continuité - devamlılık» a sevk ediyor. Acaba böyle bir devamlılık kabule şayan bir prensip midir? Zincirin halkalarını birbirine bağlayan haricî şartlar mı, yoksa «şuur» a, «irade» ye mi yer vermek lâzımdır?

Bütün bu meseleler bizi hukuk sosyolojisinden çıkarıp hukuk felse- fesî sahasına ithal edecek mahiyettedirler. Bu bakımdan, ilmin de «verdikleri - données» ni ütilize eden Bergson'un son şaheseri bize bere- ketli düşünce imkânları veriyor. «Hiç bir kayda tâbi olmadan başı boş bırakılmış olsaydık çocukluğumuzda neler yapmazdık» diye başlayan bü- yük feylesof Bergson, gerek iptidai cemiyetteki, gerek yeni cemiyetteki bütün içtimai itiyadların, binaenaleyh onlardan biri olan eksogamının tabiatın cemiyet içinde bir uzamasından ibaret olduğunu düşünüyor. Ek- sogami, geniş ve dar, soptaş (totemik) ve soydaş (kandaş) nevilerine göre ferde bir mükelleflik aşılacaktır. Bu mükelleflik (yukarıdaki A halinde de, B hallerinde de) daima tabiatte görülen nizamın bir başka- sını tesis gayesini güder. Fizik kanunlara, biyolojik nizamlara mugayir bir hareket maddî ve canlı tabiatte nasıl «gayritabii» veya «canavarca» telâkki edilirse, içtimai kanunlara, hukukî kaidelere, ahlâkî emirlere muhalif bir hareket meselâ yerine ve şekline göre her hangi bir ekso- gamik töreye tecavüz, içtimai tabiatte öylece «gayrı tabii» bir netice doğurur: Canavarın doğması hâdisesinin tabii doğuşlara nisbeti, içti- mai nizama, hukukî ve ahlâkî vicdana muhalif bir hareketin, normal içtimai davranışlara nisbeti gibidir. Gerek A halinde, gerek B halinde, yani ister en iptidai cemiyette olsun, isterse günümüzün en çok ferdileş- miş müttekâmil ailesinde olsun, biz insan oğulları hep bu nisbet karşısın-

dayız. Bazı anarşistler ve romancılar bu nisbetin «fert» için mantıkî bir mânası olamayacağını düşünürler. Bir Finlandiya romanı, birbirlerinin kandaş olduğunu bilmiyen bir baba ile kızın arasında en erotik ve âşikâne bir rabitanın mevcut olduğunu, bu rabitanın izdivaç ile neticelendiğini, sonradan baba - kız olduklarının farkına vardıkları halde bu rabıtayı her pahaya idame ettiklerini hikâyeye eder. Fakat buna benzer hikâyeler romancının muhayyel «ferd» idir. Böyle bir fert olsa bile hareketin başlangıcı meselâ (baba - kız) olmak hâdisesinin unutulmasındandır. Zaten asıl mesele bu «unutma»dadır: Bir nevi içtimai hafıza, yakın akrabaları gösteren bazı kelimelere takılı olan içtimai tabiati idame ediyor. Bu hafıza kaybolunca asıl kaba ve ham tabiat kendi tesirini gösteriyor. Fakat bu hafızanın temelinden kaybolabileceği asla tasavvur edilemez. Şuurumuzun ve hafızamızın galip tarafı «içtimai» tarafıdır.

Fransız içtimaiyatçılarından Halbwachs «Hafızanın içtimai çerçeveleri» isimli eserinde «insan»ın hayvan olmıyan bütün hassalarile nasıl «içtimai» olduğunu aşikâr bir surette göstermiştir⁴. Gerçekten mahiyeti ve unsurları içtimai olan «hafıza» dan aileye ait «ana», «baba», «kardeş», «kız», «oğul» ilh. gibi muhtelif heceli kelimelerin silindiğini ve bunlara tekâbül eden psikolojilerin unutulduğunu farzettığımız gün ne aile kalacak, ne de aile ahlâk ve hukukuna ait kaideler yaşayabilecektir. Kızı olduğunu bilmediği için onunla cinsî münasebette bulunan ve sonra evlenen erkeğin, bunun farkında oluca «karım ! Kızım !» feryadını koparak birden deli olduğunu gösteren bir piyes, bu hakikati ne kadar açık bir surette gösteriyor ! Bergson'un pek güzel söylediği gibi «şuurlarına bakmasını bilenler, şuurlarının dibinde içtimaileşmiş bir parça: *partie socialisée* bulacaklardır⁵. Bütün aile ahlâkı, bütün ekzogami kaidesi işte bu hukukleşmiş parçanın eseridir. Anarşistin felsefesine, fertçiliğin heveslerine, romancının hülyalarına rağmen bu «parça», tıpkı fizik realiteleri gibi hariçte yaşayan ve ferdî şuurumuza sinen bir içtimai ve hukukî kaideler sisteminden ibarettir. Bu sistemi anlattığımız nazariyeler içinde İngiliz sosyologu *Frazer* ile Fransız içtimaiyatçısı *Durkheim*'ın Türk mütefekkeri *Gökalp*'a ait olanlar pek iyi kavramışlardır. Onların kayna-

4) Bk. M. Halbwachs : Les cadres sociaux de la mémoire, Paris 1925.

5) Bk. Bergson : Les deux sources de la morale et de la religion, Paris, 1932, Sf. 8. Bu eserin hukuk sosyolojisini de alakadar eden ilk faslı kıymetli mütefekkerlerimizden Mehmet Emin Bey tarafından güzel bir şekilde lisanimıza nakledilmiştir. Tercümenin başında salâhiyetle yazılmış faydalı bir mukaddeme vardır : Bk. Mehmet Emin : Ahlâk ve Dinin İki Kaynağı, İstanbul, 1933.

ğını kavradıkları eksogamiyi tarih boyunca takib etmek hususunda da *Schmidt* ile *Koppers*'in vukuf sahibi olduklarını da itiraf etmek lâzımdır.

Bunlardan iki evvelkisinin, *Frazer* ile *Durkheim*'in fikirlerini tecrübi sosyoloji araştırmaları için emsalsiz bir reel sahası olan Türk ülkelerinde, bu arada Türkiyenin muayyen içtimai muhtlerindeki müşahedelerle tahkika tabi tutmak mümkündür. Türk folkloru, bu müşahedeleri elde etmek için muhtaç olduğumuz metodolojik rehberlerden biri olabilir⁶⁾.

— III —

Türk Folkloruna Başvurma

Filhakika bugünkü Türkiye, muhtelif hukukî örf ve adetler için olduğu gibi ekzogami ile her hangi bir suretle alâkalı hâdiselerin araştırılması ve nazariyelerin tekzip veya teyid olunması için baş vurulacak bir hazinedir. Sosyolojik anketler yapan bir kaç hukuk talebesinin Maraş, Samsun, Bursa, Alanya, Giresun... ilh. gibi şehirlerde ve bu şehirlerin civar köylerinde yaptıkları araştırmalar, muhtelif eksogami nazariyelerinin bilhassa Frazer ve Durkheim nazariyelerinin işine yarayacak malzemeleri ihtiva etmektedir. Meselâ kaideye tecavüz neticesinde «canlı veya cansız tabiatın kısırlığı» itikadı bu malzeme arasında da mebzulen mevcuttur. Bursa'lı bir kadın bugünkü aile eksogamisine riayetsizlik neticesinde doğan çocukların «dilsiz, topal, kör olacağını, Allahın bunlara çocuk vermiyeceğini, kazançlara kesad geleceğini» anlattıktan sonra anketi yapan talebeye şöyle diyor : «Aman sus Allah saklasın başımıza taş yağar, Allah köyümüzü yerin dibine geçirir. Bazı âfet halinde gelen yağmurlar niçin geliyor bilirmisin ? Birisi sulara bir piç atıyor da onun için. Ya iki kardeşten hasıl olan bir çocuk dünya yüzüne çıkarsa ne olurdu ? Allah birbirlerine kötü gözle bakan yakınları kör eder. Böylele-

6) Bu maksatla 1940 da İstanbul Hukuk Fakültesinde içtimaiyat dersini takip eden talebelerinin kullandıkları metod ve ele geçirdikleri malzeme, İngiliz sosyoloğu Frazer ile Fransız içtimaiyatçısı Durkheim'in yukarıda bahis mevzuu olan nazariyelerine bir lâhika teşkil etse yeridir. Bu malzemeyi ele geçirmek için hukuk talebelerinin kullandıkları metod Fransız sosyologu Le Play'nin monografi usulünden mülhemdir. Bu meselede üzerinde durulacak sualler bir liste halinde tertip edilmiş, İstanbul Üniversitesince nesredilmiştir. Bak. Fındıkoğlu : İçtimaiyat dersleri anketleri, 1940., Sf. 12.

rini taşa gömmeli⁷». Biraz okumuş birisi Kuran'ın «Hürrimet» ile başhyan âyetini okuyor. Alanyada yapılmış bir anketde de aynı kanaatler elde edilmiştir. «İki taraftan biri muhakkak bir felâket ile karşılaşır. Kur'anın yasağını dinlememesinin cezasını çeker, mahşerde rahat yüzü görmez. Şayet bir çocukları olursa her halde çarpık, hayvan gibi bir şey olur.⁸». Girsunda toplanan cevaplarda da «Yakın akraba arasında evlenme ve cinsi münasebetin aile ocaklarında bereket birkmadığını, ocakları söndürdüğü⁹» telâkkisi yaşıyor. Maraş köylüleri arasında da aynı telâkki mevcuttur : «Allah böylelerine iyi gözle bakmaz, başları felâketten kurtulmaz, çocukları olmaz, olsa bile topal olur¹⁰». Bütün bu telâkki ve tasavvurların, çok eski ve unsurları Orta Asyada bulunan bir Türk eksogamisi ile alâkası şüphesizdir. Bir anketçinin karşılaştığı Kur'ani Müeyyede bile, kavmi Türk an'anelerinden kuvvet alarak yaşamış ve tesirini göstermiştir. Çünkü Frazer'in dediği gibi içtimai, ailevi hayatımızın nizamı, en iptidai cemiyetlerdeki Tabularla mümkün olmuştur. Zira Tabulama amelîyesi, «cemiyet için daima bir emniyet vasıtasıdır¹¹». Durkheim'de de görülen bu *Tabu* telâkkisi, *şey* gibi cemiyette yaşayan bu itikadlarda pek güzel görülmektedir¹².

7) Bk. M. S.: Anadolu'da Eksogami Âdetleri, Köye Doğru Mecmuası, 1943, Sayı: 66. Bu araştırmada zikredilen su mâni, hâdisenin edebi hayata nasıl aksettğini göstermek itibarıyla mânalıdır :

Köprünün altı dere
Baytarın evi nere ?
Baytar kızını seviyor
Ayıp günah kim sora ?

Bir başka mâni âdeti eski klan eksogamisinin yarı ölü, yarı canlı bir nisanesini yaşatmaktadır denebilir :

Ay doğmuş yapısına
Gün doğmuş kapısına !
Adam âşık olurmu
Kapu bir komşusuna

8) Bk. Kemal Hakkı: Anadolu'da eksogami âdetleri, II, Köye Doğru Mec. 1943.

9) Bk. Selâhaddin : Anadolu'da eksogami âdetleri, III, Köye Doğru Mecmuası.

10) Bk. Abdî : Anadolu'da eksogami âdetleri, IV, Köye Doğru Mecmuası.

11) Bk. J. G. Frazer: La tache de Psyché, 1941, Sf. 38.

12) Din sosyolojisinin başlı başına bir müessesesine ad olarak verilen ve İslâm ahlakındaki «Haram» a tekâbül eden Tabu hakkında Ahmet Mithat'ın şu izahını buraya geçiriyoruz : «Malezya ve Polinezya dinlerinin arasındaki kanun ibadet ve ahkâm diyanet tabu denen kelime üzerinde içtima eyler. Bu kelimenin

Bu gibi Türk Hukuk folkloru araştırmaları karşısında da *Koppers* ile *Schmidt*'in fikirlerinin birer hakikat hissesi ihtiva ettiği anlaşılıyor. Geniş ve dar her türlü eksogamik âdetler, kendi hukukî folklor mahsul-leri karşısında «teleologique - gaiyetçi» bir tarih ve cemiyet görüşüne hizmet etmektedirler. Eğer başlangıçta sıkı bir klan endogamisi, yahut dar bir aile endogamisi mevcut olsaydı, devam etseydi beşerî ihtilâtlar ne kadar imkânsız olurdu. Fakat bu bakımdan güdülen gaiyet, millî sebep ve âmillerin tesirinden uzak değildir ve bu yüzden izah edilebilir. Eğer bu neviden tarihî ve sosyal bir gaiyet var ise, bunun «efficient - müessir» ve «suffisant - kâfi, yeter» illetlerin zekâmızca çözülmemiş bir karışıklığı ve giriftliği olması da mümkündür. Nitekim her zaman ve mekânda *Koppers* ile *Schmidt*'in ve düşündükleri şekilde, insanlık çevresini gittikçe genişleten bir eksogami'nin hüküm sürmesi için bir çok içtimai illet ve şartların bulunması lâzımdır. Zahiri bir dinî birliğin bile bu gayenin tahakkuku için kâfi gelmediğini müşahedeler açık bir surette gösteriyor. Meselâ Türkiyedeki islâm bir cemaate ait sosyografik tetkikler bunu göstermektedir¹³. Bursadaki Müslüman Gürcülerle, Müslüman Türklerin bulunduğu köyler arasında karşılıklı eksogami mümkün olamıyor. Köylere «akraba olmak» için dinî beraberliğin izale edemediği bir takım kavmi hususiyetlerin, bilhassa lisanî ayrılıkların kaybolması icabetmektedir¹⁴. Hattâ aynı lisan ve kültür çevresine mensup köylerin köylüleri arasında eksogaminin mevcudiyeti, muayyen bir ruhî vaziyete köylü kız ve delikanlı da erotik duyguların nisbî derecede fertleşmesine bağlıdır. Böyle ruhî vaziyet hasıl olmazsa, başka köylere «akraba olmak» lüzumu hasıl olmamaktadır. Bazan aynı memlekete asırlarca yanyana oturan muhtelif dinî ve kavmi zümreler arasındaki eksogamik münasebetler nihayet tek taraflı olabiliyor: «Maraş'ta kırk ev kadar Musevî, üç ev Ermeni vardır. Kasabalı Müslümanlardan bazan Musevî kızlarını, kendi rızalarıyla kaçırıyorlar oluyor. Bu hususta Musevîler fazla telâş etmezler. Yalnız kaçan kızları ile konuşmazlar. Kaçan Musevî kızı din değiştirir. Buna mukabil hiç bir Müslüman kızının Musevî bir erkekle evlendiği

manası yasak demektir. Amma katliyen muayyen olarak memnuiyet suretinde telâkki olunup o memnuiyete riayet zımından bir de kudsiyet hasıl olur. Yani bir şey *Tabu* denerek tahtı memnuiyete alınırsa o şeyi öylece memnu tutmak ve anın memnuiyetine riayet eylemek bir vazife mukaddese hükmüne girer» Bk. Tarihi Edyan (*Darülfünûn dersleri*) içinde, Sf. 401.

13) Bk. T. H.: İslâm Ansiklopedisi, Türkçe tercümesi, 1946, Fasıkül, Sf.

14) Bk.: Anadolu'da eksogami âdetleri, I, Köye Doğru Mecmuası, 1943 sayı: 66.

görülüyor¹⁵». Bazan radikal dinî farklara rağmen siyasi hâkimiyet sahibi millet ve kavimlerle idareleri altındaki başka dinden ve ırktan cemaatler arasında eksogamik münasebetler görülürse de bunlar nihayet münferit hâdiselerdir. Bir tarafın siyasi üstünlüğü zafa uğrayınca altüst olmak ihtimalini gösterirler. Osmanlı İmparatorluğu devrinde Yahudi, Ermeni ve Rumlarla Müslümanlar arasında vukua geldiği şüphesiz olan yüzlerce eksogami hâdisesi karşılıklı fakat ekseriya bir taraflı (yani daima gayrimüslimlerden kız alma şeklindeki) münasebetler hiç de bu iki müellifin düşündüğü büyük çaptaki neticeyi doğurmamış, bilâkis İmparatorluğun zafa uğramağa başladığı sıralarda bu gibi münferit hâdiselerde azalmağa hattâ irtidadı doğurmağa yüz tutmuştur¹⁶. Tanzimat, İkinci Meşrutiyet ve Cumhuriyet devirlerinde bu gibi münferit eksogamik münasebetler, Türklerle bazı Avrupa milletelerine mensup (bilhassa kadın) fertler arasında cereyan etmeğe başladı. İkinci Dünya Harbi sonunda Amerikalı unsurların da bu gibi ihtilâtlara mevzu teşkil ettiğini görüyoruz. 1926 tarihli Medenî Kanunumuzun, esasında bir asırlık olan içtimai ve ferdi

15) Bk.: Keza.,

16) İstanbul hakkında bir eser yazmış olan B. Bareilles'in müşahedelerine istinaden anlattığına göre «1908 sıralarında bir Rum bahçıvan, bir Müstüman kızına tâlip oluyor. Bahçıvan kızını babasından isteyince baba hemen polise müracaat ediyor. Neticede Rum cemaati, nihayet Rumu Papaza teslim etmek zorunda kalmış ve Rum genci linc edilmiştir». B. B. Bareilles: Constantinople, 1918, Sahf. 273. Vak'a doğru olabilir, fakat linc hâdisesinin Frenk muhayyilesinin mahsulü olduğuna şüphe yoktur.

Bir Türk muharriri, kendisine mahsus bir görüş ve anlayışla bu noktayı şu şekilde ele alıp neticelendirmektedir: «Osmanlı Devleti Kanunî Süleyman devrinde bütün kudret, kuvvet ve azametle dünyaya ve milyonlarca insana hâkimdi. Servet, saadet memleketin her tarafından taşıyor, Osmanlı ülkesinde bulunan bütün unsurlar Devletin hizmetini sadıkane ifa ediyor, haricin tesvilâtı olmadığından pek mesut yaşıyorlardı, aralarında dinden başka ayrılık yoktu, kahraman Türkler beğendikleri milletin kızını alıyorlar, bunlarla refahla, sevgile yaşayarak aslan gibi Türk çocukları dünyaya getiriyorlardı.

Türk kızlarının örtülü olmaları, vasıta kadınların sözleriyle aldıkları için ekseriya bunları beğenmezlerdi. Rum kızlarını görüp ahırlardı. Osmanlı ülkesinin saadeti sonradan bozulmağa başladı, ecnebilerin her işe karışması, dahildeki Türk olmayan teb'anın bunlardan ders alarak her türlü festleri göründü. Avcı dördüncü Mehmedin saltanatı devrinde çok bozuk olan idareyi baba oğul Köprülü Mehmet, Fazal Ahmed Paşalar hayli yoluna koydular. Bu sıralarda Rum kızları kahraman Türk delikan-

tekâmüle tercüman olarak bu husustaki her türlü kanunî engelleri ortadan kaldırdığı aşikârdır. Bu nokta esasen 1926 tarihli Medenî Kanunumuzun, evvelki devirlerin mevzuatından ayıran farklardan birini de teşkil ediyor. Maruf Fransız Hukukçularından R. Secretan için bu hal «iki din ve dünyanın birleşmesine engel olan son manianın da kalktığına delil» dir. Milli ve halkî vasıflarıyla tavsif ettiğimiz modern eksogaminin, alâkalı her iki millet ve halk fertleri için bizde ne derece hazırlanmış bir zemin bulunduğu meselesinin, mevcudiyeti inkâr edilemez. Bu husustaki kanunî müsaadelerin içtimâî imkânlarla ne derecede kuvvetlendiği prob-

liarile yine evleniyorlar, refah, servet, saadet içinde yaşıyorlardı. Rum kızları kendi cinslerinden kocaya varmak için mutlaka drahoma denilen bir parayı bu kocalara vermeğe mecburdurlar. Halbuki Türk delikanlısı böyle bir para kabul etmediği gibi kaç, göç olmadığı cihetle kendisi görerek aldığı bu dilberi refah, servet, ask içinse yaşatıyordu. Kendi dini başka bir dinden bir kadın almayı menetmediğinden bu kadınlar eski dinlerini de muhafaza ederler, bayramlarında ibadet için kiliselere giderler en müzeyyen, en süslü ve kıymetli şallar, ipekli kumaşlardan elbiseler giyerler, boyunlarına altınlar, inciler, parmaklarında pırlanta yüzükler kollarında elmaslı bilezikler, başlarında hotozları üzerine yakut, zümrüt ile yapılmış iğneler takarlardı. Çocukları İslâm din ve âyında terbiye edildiği için yalnız kiliseye kadınlar giderdi, ekseriya orta halliler çocuklarını beraber alarak kocalarıyla giderlerse de gerek kocaları gerek çocukları hariçte beklerlerdi. Bir Türk delikanlısına varan bir Rum kızı İftihar duyar kocasıyla böbürlenirdi. Bu haller iki unsur arasında fevkalâde yakınlık, kaynaşma, memlekete bağlılık vücuda getirmişti. İki tarafın ailesi de pek samimi görüşürler, içli dışlı oluyorlardı. Memlekette bu saadeti çok gören hoca, papazlar dahi mutlaka işe karışacak, bir çare bulup bunu menedecekti. Nitekim 1082 hicri senesinde Fener Patrikhanesinde toplanan bir Sensinot meclisinde Patrik İsl arkadaşlarına açtı. Böyle giderse Rum delikanlıları alacak Rum kızı bulamayacağını, ırkları İnkraza uğrayacağını ve bir de Rum Ortodoks mezhebinde olan kızların Müstüman Türklerle evlenmeleri dince de pek günah ise de hükümetin kuvvetinden korkarak buna ses çıkarılamadığını fakat her halde bu işe bir çare bulunmasını ortaya koydu. Bir hayli müzakereden sonra Patriğin Şeyhülislâma giderek bu işi konuşması ve bu vasıtaıyla men'î kararlaştırıldı. Bir gün Şeyhülislâmı ziyaret eden Rum Patriği şuradan buradan konuştuktan sonra İlakırdığı bu bahse getirdi ve dedi ki, (domuz eti yiyen, şarap içen, Rum kızlarıyla Müstümanlar evlenerek bunlardan çocukların bu kadınların sütleriyle, terbiyeleri büyümeleri kucaklarında gezdirilmesi, dini âyinlerini yaparken görmeleri İslâmiyetin usul ve şanına muvafık mı? diyerek sual sorunca Şeyhülislâmın taassüb damarları kabardı. Fakat düşünelim diyê basından savduktan sonra bir kaç günler ciddi

lemi bu gün yine mevcuttur. Aynı dini ve medeni camia içinde bulunan, hattâ antropo - sosyolojiye göre aynı ırkı kaynaktan gelen ve asırlarca aynı camianın kültürel havası içinde yaşamış olan (meselâ Almanlarla Fransızlar gibi) Avrupa milletleri için bile kayıtsız ve şartsız gerçekleşemiyen eksogami, Osmanlı İmparatorluğunun çok çeşitli ve renkli etnik muhtevasına varis olan yeni Türkiyede her türlü kanunî kayıt ve manialardan sıyrılmış olsa bile kolay kolay gerçekleşmeyecektir. Diğer taraftan böyle bir gerçekleşmenin uzvî bir cemiyet görüşü zaviyesinden, ne derece temenniye değdiği de üzrinde durulacak ve biraz sonra temas edeceğimiz mühim bir problemin mevzuunu teşkil etmektedir.

— IV —

Schmidt - Koppers Nazariyesi ve Hâdiseler

Her halde Schmidt - Koppers nazariyesinin, cemiyetlerin muhtelif devreleriyle müsbet veya menfi alâkasını kabul etmek lâzımdır. Durgun sulh zamanlarında, milletlerarası münasebetlerin normal olduğu anlarda bu nazariyenin vâkıalara tercüman olduğu kabul edilebilir. Hiç değilse aynı medeniyet camiası içinde bulunan kavimlerin birbirine yaklaşmasında geniş eksogami kaidesi vasıtalık yapmaktadır. Fakat nasıl cemiyetler daima sulh içinde yaşamıyorlarsa, birbirlerine karşı şu veya bu sebepten iyi gözle bakmayan ve karşılıklı antipatik duygulara binnetice harplere sebebiyet veren hâdiseler karşısında kalıyorlarsa eksogamik kaide de aynı suretle bu hâdiselerden müteessir oluyor. Bundan dolayı olmalıdır ki, hemen her memlekette Ecnebîlerle evlenme meselesi, millî endogami kaidelerine riayetsizlik mühim bir içtimai mesele halini alır ve Hukuk politikasını harekete getirecek cereyanlar ve düşünceler doğar.

mülâhaza ve istişare ederek Sadırâzam Fazıl Ahmet Paşa ile de görüşerek İslâm olmadıkça hıristiyan kızlarının Müslüman Türklerle evlenmelerini yasak ve bir de fetva negri ile bu işe hitam verdi. Bu hareket Türk kızlarının aleyhinde bir hareket idise de memlekette vahdet, muhabbet husule getireceğinden iyi bir seydi. Bu yasaktan sonra Rum unsuru memlekette Rusya, sonra da Yunanistanın elinde oyuncak olarak saadetini, memleketteki yerini, servetini kaybederek nihayet mübadele suretile de burialardan uzaklaşıp gitmiş, sarıklı, köhne fikirli Seyhülislâmla, ein fikirli Patriğin elde ettikleri bu yasak yine Rum unsuru aleyhine neticelenmiştir». Bk. Rasit : Osmanlı Türkleri'nin hıristiyan kızlarla evlenmesi nasıl yasak edildi, Yeni - Türk Mecmuası, 1938, Sayı 70, Sf. 396.

1939 harbi çıkar çıkmaz, muhtelif memleketlerde bu neviden düşüncelerin ortaya çıkması, başlı başına bir hâdisedir. Yine aynı devirde bir Türk gazetesinin aynı hâdiseye etrafında bir anket tertip etmesini rast gele ve gelişi güzel bir tezahür gibi karşılamamak lâzımdır¹⁷.

Hülâsa gerek milli bakımdan, gerek milletlerarası mukayeseli Hukuk düşüncesiyle modern eksogaminin ne derece genişlediği ve Schmidt-Koppers nazariyesindeki gerçek tarafın ne nisbette vakıa olduğu başlı başına bir araştırma mevzuudur. Böyle bir araştırma meselâ Devletler Hususî Hukukunun Türk ailesini alâkadar eden sahasında yapıldığı takdirde belki el ile tutulur bariz tesirler karşısında kalınacak, meselâ Mecelle'nin hâkim olduğu devirde Mecelle'ye girmeyen ve islâmî esaslara dayanan aile hukukumuzdan başlayarak 1926 tarihli Mednî Kanunumuza ve bugüne kadar olan münferit eksogami hâdiselerine geçildiği takdirde millî ve dinî diyebileceğimiz eksogami aleyhine ve milletler, haklar arası eksogami lehine tedricî bir tekâmülün vakıa gelmekte olduğu inkâr edilemeyecektir.

İkinci Dünya Harbi başında milletlerin kendi içlerine kapandıkları, çeşitli kanunî tedbirlerle millî endogamiyi bozanların cezalandıkları görülürken aynı harbin sonunda Koppers ile Schmidt'i haklı gösterecek

17) Bu ankete verilen cevaplardan yalnız aynı zamanda bir sanatkâr düşüncesini de aksettirmesi itibariyle zikre şayan gördüğümüz birisinin hülâsasını kaydetmekle iktifa edeceğiz. Bu cevaba göre Türkiyede ecnebi kadınlarla evlenme bir kaç noktadan ele alınmalıdır: 1) Millî bakımdan: Bu bakıma göre «millet denen vakıa, uzvî ve ruhlî vasıfları ile müstakil bir insan topluluğu»dur, ve bu topluluk haricinde bir evlenme «sarih bir tereddî ve kıymetten kaybetme hâdisesi»dir. 2) Ruhlî bakımdan: Bu bakıma göre «Ecnebi kadının bir Türke aşılıyabileceği ihtiras, derhal yıpranmağa mahsus geçici bir heves»den ibarettir. 3) İktisadî bakımdan: Bu bakıma göre cemiyette «Türk kadınının yerini alan her ecnebi kadın, o Türk kadınının istihsal ve istihlâk hakkını gasbetmiş sayılmalı»dır. 4) Dinî bakımdan: «Din bütün beraberlikler ve ayrılıkların en keskin harikasıdır. Din ayrılığı içinde iki kişinin barınmasına imkân yoktur. 5) Siyasî bakımdan: «Bir Türk ile ecnebi kadın arasındaki rabita yıpranır yıpranmaz kadın daima aslî kaynağına döner. Şimdiye kadar, ki ecnebi kadın ile evlenme hâdiseleri bize menzup olduğu cemiyetin dâüsilâsını çekmeyen, o cemiyetin güzelliğinden bize düşman nazariyle bakmayan bir kadın göstermemiş»dir. 6) Bedilî bakımdan: «Ecnebi kadın nekadâr güzel olursa olsun, bu güzelliğin erkeğe kendisine maledilmesi için bir Türk kadınının hayaline tercüme edilmesi zarurîdir». Bk. «Türklerin Ecnebilerle Evlenmesi» anketine Necip Fazlî'nin cevabı: Yeni Sabah Gazetesi, 7/Mayıs/1940.

büyük çapta eksogami misallerine şahit oluyoruz. Harp içinde Almanya'nın, Avrupanın dört tarafından toplayarak çalıştırdığı milyonlarca Avrupalı amele ile Alman kadınları arasındaki meşrû ve gayrimeşrû münasebetlerden başlayarak Avrupayı işgal altında bulunduran Anglo - Sakson ve Fransız askerlerinin yerli haklar ile ihtilâtını menedici kanuni tedbirlerin kaldırıldığını düşündüğümüz, memleketler ve kıt'alar arasında büyük çaptaki evlenme alış verişini gözönüne aldığımız takdirde ismi geçen müelliflere ait nazariyenin bir başka yoldan gerçekleşmekte olduğuna hükmetmek yanlış olmayacaktır¹⁸. Bununla beraber ihtilâtın münferit kaldığı, millet ve halkların ayrı bir içtimaî yapı olarak mevcut olmakta devam ettikleri, millî ve ırkî mevcudiyetlerini muhafaza cyledikleri geniş eksogami kanalından geçmek suretiyle büyük insanlık camiasının tahakkukuna doğru ne derecede gidildiği bir mesele halinde yine ortada bulunmaktadır. Muhakkak olan şu ki, milli endogaminin yerine aksi olan hâdisenin geçmeğe başlaması yahut ahlâk ve hukuk kaifelerine rağmen yakın akraba arasında cinsî münasebet ve evlenme yasaklarına karşı gelinmesi uzviyetçi sosyoloji doktrininin tatbikatını hatıra getirecek neticelerle alâkalıdır. Hiç de yersiz ve haksız olmayarak *ıçtimaî uzviyet* denen cemiyetin uzvî sıhhati ve sosyal düzeni, muayyen içtimaî devirlerin ahlâkî inanışlar ve itikatlar sistemine, kıymet hükümleri nizmanı hürmet ile kendisini muhafaza edebilir. Kavimlerin ve milletlerin tarihini araştıran ve çöküşlerini incelyen Tarih Felsefecileri, dolayısıyla bu gibi inanış, itikat ve hükümlerin sağlamlığına, sahiplerince sayılıp sayılmamasına bakmaktadırlar. Oedipe'î muazzep eden ruh haleti, cemi-

18) Bk. Akşam Gazetesi: «Harp münasebetiyle Avrupanın muhtelif yerlerine dağılmış, sonradan Amerikaya dönmüş olan askerlerin Avrupada iken evlendikleri kadınlarki, içlerinde Rus'tan başka hemen bütün Avrupalılar vardır, üç vapurla Avrupadan Amerikaya nakledilmişlerdir» (3/X/1946 tarihli sayıdan). Rusyanın demir perde arkasındaki acalıp tarikat haytının esrarını dışarıya nakletmeleri korkusu ile, Rus kadınlarını Rusya dışına bırakmamalarının bazen «hariciye» leri işgal eden hâdiselere bile meydan verdiğini 1939-1949 arasında gördük. Yalnız bir Rus kadını, dolambacı yollardan yürüyerek böyle bir imkân elde edebilmiştir.: «Harp esnasında Sovyet ordusunda çalışmış olan İngiliz ve Amerikan tayyarecilerinin Rusyada iken sevişerek evlenmiş oldukları zevcelelerinin kendileriyle beraber memleketten çıkmalarına müsaade edilmediğini yazmıştık. Bu Rus dilberlerinden bir tanesinin bizzat Stalinin imzalamış olduğu o yasağı hiçe sayarak evvelâ Almanyadaki Rus bölgesine geçerek Sıkogadaki kocasına itihak ettiği gelen haberlerden anlaşılmaktadır. Cesur genç kadının adı Musa Crovomota'dır. Aslan Odesalıdır». Bk. A. H. R.: Cumhuriyet Gazetesi, 7/Mayıs1947.

yetleri de daima endişeli ve tetik bulundurmakta, bu endişenin bulunmadığı yerde ağır neticeler hasil olmaktadır. J. Denis, eski Yunanistan'dan bahsederken Euripide'nin bir tiyatrosunda «fücûra düşkün Taneibar» dan şikâyet edildiğine temas ediyor¹⁹. Bu şikâyet, eski Yunanın Hira, Vesta tasavvurlarında hasil olan bir zaaf'dan mütevellittir. Doğum ilâhesi olan ve «Gök'ün saf ışığını temsil eden Hira kadının mukaddes nümunesi, güzel afif ve sadık zevcenin de ilâhî timsalidir²⁰». Keza Vesta da ailenin kudsiyetini temsil etmekte, dolayısıyla sitenin de ana ilâhiliğini yapmaktadır. Hellenizmin, Yunanistan'dan Asya'ya doğru yayılması, aynı zamanda Yunaniliğin hayatına nihayet verdi ise bunun derin sebepleri arasında aile nizamını bozan bu gibi hâdiseleri de zikretmek lâzımdır. Keza İskender'in kumandanlarından Batlamyus (Ptolmé) un Mısırdaki Birinci Batlamyus adıyla vücade getirdiği sülâle ve Devletin yıkılışı, üçüncü ve dördüncü Batlamyus zamanında saraya kadar nüfuz eden ve aile eksogamisinin en çirkin ve iğrenç şekilde bozan ahlâksızlıklarla yakından alakalıdır²¹. Bunun için olmalıdır ki, hemen her devirde terbiye, ahlâk ve hukuk âlimleri içtimai mukaddesler sırasına giren aile namusunu, bu namusun cinsî münasebetleri takyit eden kayıt ve şartlarını çeşitli müeyyidelerle müeyyidelendirmek istemişlerdir. Burada terbiye, ahlâk mütefekkirlerinin tabii ve anlaşılması kolay mücadelelerini bir tarafa bırakarak Hukukçuların endişelerine dikkat etmek daha yerinde olur.

— V —

Hâdisenin Hukuktaki Akisleri

Muayyen bir memleket ve zaman tasrih etmeksizin şunu söyliyelim ki, her hukuk sahasındaki aile hukuku tarihi de liberal ve müdahaleci telâkkilerin birbirini kovaladığı bir tefekkür ve hareket meydanıdır.

19) J. Denis : Histoire des idées morales, 1868, C. I, Sf. 81.

20) Bk. Nurullah Atâ : Mitoloji tercümesi.

21) Her türlü ahlâki ve hukuki telâkkileri kasden çiğneyen üçüncü Batlamyos, hemsiresi Berenice ile, dördüncü Batlamyus keza kız kardeşi Arsione ile evli idi. Mamefih eski Mısır'a tesmil edilmesi hiç de doğru olmayan bu vesika hakkında bir zamanlar Üniversitemizde tarih ve felsefe tarihi Profesörlüğü de etmiş olan büyük Türk edibi ve muharriri Ahmet Mithat'ın izahatına müracaat edilebilir : Bk. Ahmet Mithat : Tarihi umumi (Darülfünun dersleri koleksiyonu içinde) Sf. 375.

Liberal çağlarda aile, sadece bir hususî hukuk müessesesi sayılır. Buna mukabil ailenin her şey fevkinde âmme müessesesi olduğu fikrinin hukuk tarihinde vakit vakit görüldüğü de vakidir. Bu gibi hallerde fücür hadisesi, icabında ceza hukukunna da mevzu teşkil eder. Son senelerde hukuk dünyamızda görülen aile müessesesi kaygısı bu bakımdan oldukça mânâlıdır²². Kendisine mahsus teamüli hukuk kaidelerini kanonik hukuk potası içinde erittikten ve o hukukun ahlâkiyeti ile ruhlandıktan sonra — ancak zevahire göre hükmedenler nazarında — lâikleşmiş bulunan İsviçre kodunu iktibas eden Türkiye, kendi Medenî Kanununda hukuk dünyamızın bu endişelerine, fücür bakımından cevap verebilmiş midir? Keza 1889 tarihli İtalya Ceza Kanunundan alınmış olan Ceza Kanunumuz, bu meselede cemiyetin hukukî vicdanını ve taleplerini ne derecede tatmin ediyor? Esasında İsviçre ve İtalyaya ait olan, fakat kabul ve iktibas yoluyla bizde de mer'î olan mevzu hukuk kaideleri bir Türk hukukçusunun dilediği gibi «daha fazla hukukî vaziyetlerle uğraşmış, evlenme dışı olan fücür münasebeti için birşey düşünmemiş²³» dir. Fakat bu kaidelerin asıl teşekkül ettiği İsviçrenin 1942 de tedvin edilen Ceza Kanunu yalnız mümasil hallerdeki evlenmeye değil, aynı zamanda mümasil hallerdeki cinsî münasebeti de müstakil suç mevzuu saydığı ve cezalandırdığı halde bizim cezaî mevzuatımız liberal bir devrin İtalyasının mahsulü olan mehazı dolayısıyla böyle bir hattı harekete tamamen yabancıdır. Müsbet hukuk itibariyle bu yabancılık bir vakıa olabilir. Fakat gerek mesele ile alâkalı hukuk siyaseti için, gerek ahlâk ve hukuk sosyolojileri için üzerinde durulmağa değer bu problemlerden bazılarını dikkatimizi çeken bir hukukçu şu pek yerinde olan, her biri ayrı ayrı ele alınmağa değer sorguları sıralamaktadır: «Her şeyden evvel yakın akraba arasında —evlenme ile veya evlenme dışı— cinsî münasebet tecziye edilmeli mi? edilmeli ise bu suçta ne gibi hususiyetler aramalı? Sadece bir defa vukuubulan bu nevi bir münasebet suçun tekevvünü için kâfi mi telâkki edilmeli, yoksa bir skandal mahiyet, yahut bir temadi de aramalı mı? Bu cinsî münasebet, her nasılsa evlenme ile husule gelmiş ise vaziyet aynı mı olmalı? Bu takdirde ceza vermenin hedefi kanuna mugayir

22) Türk Hukuk Kurumunun 1942 senesinde tertip eylediği, hepsi aile ahlâki ve hukuku etrafında cereyan eden radyo konuşmaları bu kaygının kollektif bir belirtisidir. Bahis mevzuu olan meselenin cezal yönden tetkiki için bakılabilir: Prof. Sulhi Dönmezer, ailenin ceza hükümleriyle himayesi ve aile hukukundan râûnbahis mükellefiyetlerin tecrimi, İstanbul Baro Mecmuası, 1940.

23) Bk. Kemal Hallit: Evlenmesi memnu akrabalar arasında cinsî münasebetin tecziyesi meselesi, *Hukuk Dünyası* mecmuası, 1945, sayı 6-7 Sf. 162.

yapılan evlenme akdinin kendisi mi, yoksa bu akdin arkasında gizlenen cinsî münasebet mi? Ceza Hukukunun, fiili tecrübe edebilmek için şeriklerde arayacağı akrabalık derecesi, Medenî Hukukun evlenme memnuiyetini vazederken kabul ettiği akrabalık dereceleri ile aynı mı olmalı, yoksa Ceza Kanunu bu hususta daha geniş bir ölçü mü kullanmalı? ²⁵».

Bu sorgu silsilesi ve buna benzer diğerleri, iptidai cemiyetin kalan eüsogamisinden modern cemiyetteki yakın akraba eksogamisine geçildikten sonra muayyen bir memleketin (bu misalde Türkiyenin) muayyen bir içtimaî ânında hukukçuyu harekete getirecek meselelere nasıl yol açtığını göstermektedir. Bu gibi sorguların hakikî ve doğru cevaplarının ancak hukukî sosyoloji araştırmalarına dayanacak bir hukuk politikası tarafından verilebileceği şüphesizdir. Mevcut araştırmalara dayanarak mütalâa beyan edenlerin bir kısmı Ceza Kanunumuzun evvelce ele aldığımız 237 nci maddesi ile 414 üncü maddesini takip eden maddelerinin ihtiyacı aslâ karşılamadığı kanatindedir. Medenî kanunumuzun 92 nci maddesinin cezaî sahadaki karşılığı her nekad 237 nci madde ise de bu tekâbül aldatıcıdır. Zira 237, Ceza Kanununun aslında mevcut değildir ve sonradan o da kuvvetli bir ihtimale göre çok karıllık hâdisesini önleme maksadiyle ilâve edilmiştir. Gerçekten «nizamî aile» faslındaki maddelerin de hedefleri aile eksogaminden başka şeylerdir. Aaile eksogamisine tecavüzün halk efkârında ve içtimaî ahlâkça müeyyidelendiğini ve bunun hukukî ve zecai müeyyidelere lüzum hissettirmeyecek kadar kuvvetli olduğunu düşünmek ise, aile müessesesinin eski yapısını muhafaza ettiği düşüncesinden doğuyor. Halbuki medenî cemiyetlerin aileleri gibi Türk ailesi de Birinci Dünya Harbi içinde kendi ölçüsüne göre başlayan istihalesini gittikçe şiddetlenen bir tempo ile geçirmekte devam ediyor. Meseleyi bu sosyolojik cepheden tetkik eden genç bir hukukçunun dediği gibi «Son yarım asır içinde sanayi şehir ve kasabalarının çoğalması, iktisadî ve sosyal ihtiyaçların tahavvül ederek daha maddî esaslara istinad etmesi, bilhassa modern şehir ve kasabalarda komşuluk, hemşerihlik, mahallelik bağlarının gevşemesi gibi bir çok yeni tesirler altında aile mefhumu, eski geniş ve manevî mânasından bir çok şeyler kaybetmiştir²⁶». İçtimaî vidadan aile ahlâkını tarassut edemeyecek, eskiden ifa ettiği takibi yapamıyacak kadar zayıflamış, daha doğrusu dikkat gözünü başka hedeflere çevirmiştir.

Hukukun yükünü arttıran bu hali, hukuk politikacısının gözönünde tutması, yani ahlâkî ve teamülî müeyyidelerin bu meselede artık kâfi gelmediğinin düşünülmesi lâzımdır. Yalnız yakın akraba arasında evlen-

25) B. Halit Kemâl : A. g. Kaynak, Sf. 162.

me yasağına tecavüz suçu değil aynı zamanda bu çeşit akrabalar arasındaki cinsi münasebet suçları da meselâ İsviçrede, Almanya'da görüldüğü gibi akrabalık derecelerine göre cezalandırılmalıdır. Hukuk yolu ile yeni bir içtimai ve ailevi ahlâkın vücade getirilmesinin iddia edildiği bir memlekette bu neviden bir ceza politikasına şiddetle ihtiyaç olduğu şüphesizdir. Bizde dinî ahlâka dayanan bir hayat ve aile telâkkisinin sarsıldığını kabule ne kadar mecbur isek, bunun yerine geçecek bir başka hayat ve aile telâkkisini yaratmakta dinî terbiye ve pedagoji vasıtaları yanında hukuk yolunu kullanmak o nisbette zarurî görünüyor. Bir müddettenberi sık sık matbuata akseden «iğrenç hâdiseler» ahlâki kıymet hükümleri sarsılan bir cemiyeti düşündürmekten geri kalmamakta, Ceza Kanununun «nizamı aile» faslına bu bakımdan tatmin edici bir maddenin veya maddelerin ilâvesini emretmektedir.

Diğer taraftan muâsır cemiyetlerde eksogami meselesinin bir başka safhasını teşkil eden ve Viyana mektebinin nazariyesinde temas edilen *başka millet, din ve kültür mensuplarıyla evlenmede* de kendimizi idealizme bırakıp hudut ve kayıt tanımamak, ferdî — ailevi ve binnetice milli — içtimai sarsıntılar vücade getirebilir, içtimai uzviyeti zaafa uğratar. Bu yüzdendir ki, eski ve yeni emperyalizmler, içten mahvetmek ve eritmek istedikleri zümreleri temsile çalışırken bir taraflı eksogamiye çok ehemmiyet verirler. Bugünkü Rusyada turânî ırka mensup olan kadınlarla İslâm erkeklerin birleşmelerini teşvil, teşvik eden açık veya gizli bir takım tedbirler, bu hâdisenin en yeni ve düşündürücü bir tezahürünü teşkil etmektedir. Devletler arası hususî hukuku içindeki başka millet, din ve kültür mensuplarıyla evlenme hâdisesine karşı mutlak bir menfî vaziyet takınmak her ne kadar bir taraftan Koppers ve Schmidt nazariyelerindeki idealizm, diğer taraftan zamanımızın, bilhassa İkinci Dünya Harbi sonrası dünyasının sosyal atmosferi itibariyle doğru değilse de her türlü engel ve kayıtların bu bakımdan kaldırılması ve kapının açık bırakılması da terbiyeci, ahlâk âliminin ve sosyoloğ gibi hukuk politikacısının da gözden uzak tutmaması lâzım gelen sosyolojik realizm ile uzlaşamayacaktır. Eksogami yolu ile insanlık idealinin gerçekleşmesi, ancak reel'in gösterdiği yolda yürümek ile belki mümkündür. Açık veya sessiz kültür, din, medeniyet, terbiye ve içtimai seviye mücadelelerine yol açacak eksogamik münasebetler, kurulacak aile içinde olduğu kadar bu aileleri ihtiva eden milli çevreler dahilinde de fert ve cemiyet için hayır, saadet ve huzur kaynağı değil daimî şer, niza' ve dirliksizlik vesilesi olacaktır. Hele bu münasebetlerin din farkı ve kültür seviyesi birbirinden pek ayrı cemiyetler arasında olması, idealist bir düşüncenin ilham ettiği, adetâ fizikdeki «Mayilerin denkleşmesi» ne benzeyecek ve bizi insanlığa

götürecek «Kültürlerin denkleşmesi» ne benzer bir ahenk ve mücavati — ki böyle bir ahenk ekseriya ileri sürülür — doğurmaktan hiç değilse şimdilik uzak bulunmaktadır²⁶. Kadiki iki Alman sosyoloğunun düşündüğü şekilde «klan ve kan birliği» nden çıkıp «insanlık denizi» ne karışmak hususunda ekzogamik münasebetlerin çoğalışı, hattâ içtimai cereyanlar ve hukukî telâkkiler tarafından bu çoğalmanın teşvik ve teshil edilişi hiç bir zaman bizi kalbimizin insanlık *İdée*'sine götüremez. Çünkü iptidai kalmış muhitlerde klan, kabile ve aşiretler medenileşmiş muhitlerde de cemaatlar, halklar ve milletler şimdiye kadar vaki olmuş yahut bundan sonra artacak toplu veya münferit eksogamik münasebetlere ve evlenme alış verişlerine rağmen yine bir içtimai realitedirler, üstünlük ve aşağılık, hâkim olma ve mahkûm etme, temsil etmek ve büyüme... gibi iddialarla karşılıklı münasebetlerde bulunmaktadırlar. Beşerin nev'i yapısında ve psikososyolojisinde beklenmedik bir istihale olmadıkça kevnî bir mucize zuhur etmedikçe de bu realitelerin daima böyle kalacaklarına, aynı iddialarla yürütüleceğine, bu arada eksogami tatbikatının da mezkûr iddialar için bir âlet gibi kullanılacağına hükmetmek yanlış olmayacaktır.

Eksogami nazariyeleri münasebetiyle ileri sürdüğümüz bu neviden mülâhazaların arkası sıra Türk Hukuk Politikasının bu bakımdan gösterdiği canlılığa işaret etmekten kendimizi alıkoyamıyoruz. Hukuk politikamızın asıl tezahür yeri olan Türk pralâmentosunda bir meb'us Ceza Kanunumuzun 237 nci maddesine, gerek araştırmamızın başında zikredilen, gerek başka müelliflerin dokundukları vak'alara karşı hukukî, cezaî bir reaksiyon teşkil edecek bir fıkranın eklenmesini teklif ederken genç bir hukukçu da bu meb'usun teklifini destekliyor, teklifin reddi karşısında şöyle diyor : «Birkaç senedenberi, Ceza Kanunumuzun tâdili fikrini ileri sürenler arasında bulunuyoruz. Sayın Meb'us Vehbi Kocagüney'in teklifi bize, gayemize ulaşıyoruz ümidini vermek üzere iken Adalet Komisyonuna uyararak Millet Meclisinin varmış olduğu ve mucip sebepleri bizi tatmin etmemiş bulunan red kararından sonra bu ümid uzun yıllar için bizden uzaklaşmış görünmekte ise de fırsat buldukça cehdimize

26) Bu mesele psikanalitik sosyoloji zaviyesinden ele alındığı takdirde ekzogamik münasebetlere temayül eden, yani eenebi kadın ve erkeklerle evlenen kimse-lerin kendi cemaat ve milletlerine, dolayısıyla kendilerine karşı duydukları aşağılık, madûnluk hissini tahlil ile karşılaşılabacaktır. Türk içtimaiyatı ve binnetice Türk Hukuk sosyolojisi, Hukuk politikamızı aydınlatacak psikanaliz etüdlerine pek muhtacdır.

devam etmek niyetimiz bakidir²⁷». Bu ceht içinde alâkalı hukukçularla, ahlâk ve içtimaiyat mensuplarının iş beraberliği etmesi, teşriî organımızı taklit ve pasif kabul yolu ile tedvin yolundan doğru yola, pozitif ve pozitivist bir sosyolojiye dayanan ilmi —böyle olduğu için de milli— bir hukuk politikasına imale edilmesi zarureti vardır.

— VI —

Netice

Bir haftadanberi İstanbul sahnelerinden birinde Fransız temaşa sanatkârları Racine'in «Phèdre» ni temsil etmekte, on binlerce temaşaker ham tabiat üzerine bir başka tabiat ilâve eden «İnsan»ın asıl sosyal cevherini düşünmeğe, yani hukukçu ile içtimaiyatçının Türkiyedeki hâdiseler itibariyle parmak bastığı bir meseleyi insanlık problemlerinden biri şekline sokmağa davet eylemektedir²⁸. Demek oluyor ki, «ilim» in dediği ile «sanat»ın söylediği, ayrı yollardan yürüyerek bir noktada birleşiyor ve bizi ham, kaba tabiat üzerine konan ve içtimai, hukukî kaidelerin haslaştırdığı, terbiye ettiği asıl «tabiat» üzerinde düşünmeğe çağırıyor!

Z. F. Fındıkoğlu

27) Bk. Halit Kemal: Yakın akrabaları arasında cinsel münasebet memleketimizde cezalandırılmalı mı, 1948, risale. (Sosyal Hukuk ve İktisat Mecmuasının 1948 Eylül sayısında da nesredilmiştir). Bu küçük, fakat temas ettiği problem itibariyle değerli olan risalede muharrir, Erzurum mebusu emekli general Vehbi Paşanın teklifini ele almakta, onu bir hukukçu gözüyle takdir etmekte, fakat red edilmesinden mütevellid teessürünü de yine hukukçu sıfatı ile gizleyememektedir.

28) Filhakika Comédie Française'e mensup sanatkârların temsilleri arasında en çok alâka çeken «Phèdre» olmuştur. Racine'in 1677 de kaleme aldığı bu bes perdelik piyesin mevzuu malûmdur: Atinenin ilk kanunlarını yapan kral Thésée'nin gaybubeti üzerine karısı Phèdre, oğlu Hippolyte'e aşık olur. Sonradan Thésée ortaya çıkınca, aşkına cevap vermeyen Hippolyte'i babası nezdinde ittiham eder. Baba oğlunu Neptune'ün gazabına teslim eyler, Phèdre da sonradan vicdan azalı içinde kıvranarak ölür !.